

vezeti növendékeit szellemi önállóság felé, ez csak az oktatás sikere révén lehetséges. Ezért készít jó tanításmenetet, hogy e sikert előmozdíthassa.

Dr. Juhász Béla

A sárospataki református gimnázium angol ágazata és angol internátusa.

A sárospataki református főiskola életének négyszázadik esztendejében új hajtást hozott: az angol ágazatot és a vele kapcsolatos angol internátust. Azóta Patakot leggyakrabban ezekkel az intézményekkel kapcsolatban emlegetik. Ezek terjesztették ki a főiskola hatását újabban szinte az ország egész területére. A gimnáziumok életében nyolc esztendőt szoktunk a legkisebb egységnek számítani. Nos, ez a nyolc év eltelt, s 1939 júniusában megtartották a most már két ágazatú pataki gimnáziumban az első angol érettségi vizsgát is.

Sok tapasztalatot nyújtott az angol ágazat nyolc esztendeje. Elég sok szó esett a benne folyó munkáról a sajtóban is, sokat beszéltek szervezetről, nevelői célkitűzéseiről, s a benne folyó diákéletéről az ország minden vidékén szétszórt szülők, rokonok, belőle kikerült ifjak: s mégis a pataki új iskolafajtáról és az angol internátusról alig tisztázott fogalmak élnek a köztudatban. Hányszor adnak fel pataki tanároknak és diákoknak még ma is ilyenféle kérdéseket: „Ugyan mondd már, mi is tulajdonképpen az az angol ágazat meg az angol internátus? — Te melyik gimnáziumban tanítasz, tanulsz? Az internátus növendékei járnak-e és hova járnak gimnáziumba?” Azt hisszük tehát, hogy nem lesz felesleges, ha néhány sorban megrajzoljuk a nyolc éve született s a nyolc év alatt már-már megállapodott ágazat és internátus célkitűzéseit, munkáját.

Szabó Gyula, az angol internátus mai igazgatója *Rothermere* lord 1938. évi sárospataki látogatása alkalmával — többek között — a következőképpen vázolta a sárospataki angol ágazat lényegét a lord előtt: „A sárospataki főiskola mindig élénk összeköttetésben állott a nyugati protestáns országokkal, és 1931-ben, amikor az angol ágazatot megnyitottuk, a magyar protestántizmusnak egyik régi ideálját sikerült megvalósítanunk, melynek célja az, hogy népünket az angolszász világgal, közelebbről Nagybritánia népeivel minél közelebbi és bensőségesebb kapcsolatba hozza. *Ez az iskola hazánkban az első és eddig egyetlen olyan intézet, ahol az angol nyelvet a középiskolai oktatás egész folyamata alatt tanítjuk.* Fiaink és leányaink nevelésében és oktatásában egyik főcélunk az volt, hogy, amennyire lehetséges, megismertessük őket mindazokkal a lelki és szellemi vonásokkal, melyek az angol népet oly nagy nemzetté tették. Mi magyarok a multban igen sokat tanultunk az angol szellemtől és az angol néptől minden vonatkozásban és hisszük, hogy az angol szellem- és műveltséggel való közeli kapcsolat, ma is csak előnyünkre szolgálhat.”

Természetes, hogy mindez csakis az angol nyelv minél tökéletesebb elsajátítása után valósulhat meg. Felsőházi hozzászólásoktól kezdve

a társadalom vezetőrétegeinek kiképzésével foglalkozó szervek irányítóin keresztül a középiskolai reformtörekvésekig mindenütt szakadatlanul hangoztatják a legkülönbözőbb elemek azt, hogy a modern nyelvek tanításának eredményesebbé tételét kell szorgalmaznunk minden vonalon. *Csakis kitűnő nyelvtudás révén kapcsolódhatunk bele eredményesen az európai vérkeringésébe*, s a politikai, kereskedelmi, kulturális élet csak úgy bontakozhat ki nálunk, ha minden területen vannak olyan emberek, akik szakismereteik mellett nyelvtudás szempontjából is egyenrangú tárgyalófelei lehetnek a külföld képviselőinek.

A sárospataki angol ágazat tanterve e célkitűzésnek megfelelően olyan, hogy az ágazat növendékei nyolc év alatt szóban és írásban teljesen megbízhatóan elsajátíthatják az angol nyelvet. A nyelven kívül azonban meg akarja ismertetni a nagy angol nemzet szellemét, történelmét, államalkotó, birodalomfenntartó erejének forrásait is. Nemcsak az angol nyelvet és irodalmat tanulják tehát az ágazat növendékei — az utóbbit is nagyon részletesen, elmerülő tanulmányozás útján, — nyolc éven át a legnagyobb óraszámban, a latinéban, ami nyolc éven át 37 órát tesz ki, hanem ezenkívül hetenkint 4—5 angol társalgási órájuk is van. Ezeket az angol nyelv gyakorlati elsajátítására szánt órákat angol születésű, magyarul nem is tudó tanárok tartják, így ezeken az órákon minden kérdés megbeszélése kizárólagosan angol nyelven folyik. Az eredeti célkitűzés értelmében a *világtörténelmet is angol nyelven, angol tankönyvek nyomán tanítják az V., VI. és VII. osztályban rendszerint angol születésű tanárok*. Minthogy azonban minden angol világtörténelem tulajdonképpen a brit világbirodalom története, s minden egyébről csak a birodalom életével kapcsolatban van benne szó, a világtörténelem magyar vonatkozású mozzanatait hetenként egy-egy órában tanulják meg ez ágazat növendékei az V-VII. osztályban.

Általában azt mondhatjuk, hogy az angol ágazatban az angol nyelv és irodalom, valamint a nemzetismeret elsajátítása csaknem teljes mértékben többletnek tekinthető a tulajdonképeni gimnáziummal szemben. Növendékei ugyanis valamennyi gimn. érettségi tárgyból, így latinból is érettségiznek. Ezenfelül belekerül kétnyelvű, magyar és angol-érettségi bizonyítványukba, mégpedig közvetlenül a magyar után, az angol nyelv és irodalom is. *Magyarországon angoltól csak Sárospatakon lehet érettségit szerezni, s ennek az érettségi bizonyítványnak a birtokosa több angol egyetem és college hallgatója, ill. növendéke lett.*

Arról az eredményről, amit az angol nyelv tanítása terén érnek el az ágazatban, jellemző és megbízható nyilatkozatok vannak a főiskola birtokában. „A sárospataki református főiskola” című albumban pl. a következő sorokat olvashatjuk a Szabó Gyula tollából: „Sir Geoffrey Knox, a brit birodalom v. budapesti követe, aki pár évvel megelőtt meglátogatta az intézetet, s részt vett az egyes tanítási órákon is, a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozott a benne folyó munkáról és az elért kiváló eredményekről. Dr. Llewellyn-Jones, a nagy magyarbarát, v. angol parlamenti képviselő, aki 1937 májusában két napot töltött az intézetben, a Pesti Hírlap egyik munkatársának arra a kérdésére, hogy mi volt a legnagyobb élménye akkori magyarországi látogatása során, így nyilatkozott: „Ketségtelenül sárospataki látogatásom. Nagybritannián kívül seholsem láttam olyan jól megvalósított angol nevelést, mint a sá-

rospataki intézetben Az intézet megalapozása tökéletes, a kivitel a leg-gondosabb. (P. H. 1937. júni. i. si.)

Az angol ágazatban évről-évre megfordulnak neves angol politikai és tanügyi férfiak, s valamennyien igen jó benyomásokkal távoznak. Külön érdemel említést a nyelvtanulás eredményének jellemzése szempontjából az a tény, hogy az ágazat növendékei évről-évre angol színi-előadást rendeznek. 1938-ban a *Macbeth*-et, 1939-ben *Az ember tragédiáját* adták elő. Ebben az évben pedig a III. Richárd kerül színre, szabadtéri színpadon. A két utolsó előadásnak a budapesti sajtóban is komoly visszhangja volt.

Az angol ágazatnak nem titkolt célkitűzése az Anglia felé irányuló céltudatos, magyar személyi propaganda szervezése. Nemcsak azzal akarja szolgálni a magyar nemzet érdekeit, hogy növendékei közül időnként az angol egyetemekre irányítja a legkitűnbőket, akik ott megannyi felkészült követői lehetnek a magyar ügynek az egyetemek és a college-ok ifjúsága körében, hanem azzal is, hogy összeköttetései révén már gimnáziumi tanulói közül is soknak megteremti az angliai tanulmányutak lehetőségeit. A londoni „*Anglo-Hungarian Society*” 1938 tavaszán három hetes angliai tanulmányútra hívta meg az intézet legjobb növendékét. a „*British Council*” 1938 nyarán két hetes angolországi tanulmányútra adott ösztöndíjat egy növendék számára. *Rothermere lord* 1938-ban 7000 pengős alapítványt tett az angolban legkiválóbb növendékek jutalmazására, 1939-ben pedig 15 pataki diákot hívott meg háromhetes angliai tanulmányútra, s fedezte a tanulóknak még az utiköltését is.

Nagyjelentőségű az a kapcsolat, amelybe legutóbb került a sárospataki angol ágazat a cambridge-i egyetemmel. Magyarországi központja lett a cambridge-i „*Local Examinations Syndicate*”-nek. Azt jelenti ez, hogy a jövőben az u. n. „*Proficiency in English*”-vizsga Sárospatakon is lehetséges. A vizsga a cambridgei egyetem megbízásából és felügyeletével történik, az ottani vizsgálóbizottság szabályzata és előírásai alapján. A bizonyítványt is cambridgei egyetem állítja ki, tehát a *sárospataki vizsgával ugyanazt lehet elérni, mint a Londonban vagy Cambridgeben szerzett vizsgával*.

Ime, lépésről-lépésre így bontakozik ki az a bonyolult program, amely ott lebegett már az alapítók éles szeme előtt is, s amely, hisz-szük, értékesen fog beleépülni nemzeti műveltségünkbe.

Az angol ágazatról még mindössze csak annyit, hogy annak tagjai valamennyien a sárospataki ref. gimnázium tagozat növendékei. A rendes gimnáziumi tagozat növendékeivel egy osztályba járnak, s csak akkor válik kétfelé az osztály, amikor a humán tagozatnak latin, az angolnak pedig angol órája van, vagy a világtörténelem tanóráin. Az is megesik, hogy egy osztály növendékei egyszerre három teremben tanulnak. Olyankor pl., amikor a humán tagozatbeliek egy része görögöt, másrésze angolt, az angol tagozatbeliek pedig latint tanulnak. Az órarend összeállításánál mérhetetlen sok gondot okoz ez a tény, de nagy előnye, hogy a tárgyakat aránylag kislétszámú osztályokban tanítják s így természetesen jobb lehet az eredmény is.

Az angol ágazat létesítésével egyidőben felépült Sárospatakon az *angol internátus* is. Az alapító Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter-

nek, valamint a főiskola-előjáróságának az volt ezzel a célja, hogy továbbépítse internátusi rendszerét, mert hiszen a mai nevelés iránya a nevelőintézetek, internátusok felé mutat. Az egészséges közösségi nevelés követelése egymás után teremtik meg országszerte az internátusokat. A sárospataki főiskolát évszázados hagyományok kötelezik arra, hogy minden rendű református család gyermekeinek megfelelő otthont és nevelést nyújtson. Egy idő óta, különösen a világháború következtében, a pataki gimnázium nem tudta teljes mértékben kielégíteni azoknak a családoknak az internátusi igényeit, akik a föltétlenül szükségesnél többet is szívesen áldozhatnak gyermekeik nevelésére. Az átlagosnál magasabb igényekhez méretezték tehát az angol internátust, azzal a gondolattal, hogy a tehetősebb református családok megnyugvással fogják majd ideküldeni gyermekeiket.

E tekintetben valóban nem is csalt a számítás. *Ma már olyan nagy az érdeklődés az internátus iránt, hogy az évenként megüresedő 10–15 helyre évről-évre mintegy 80–100-an jelentkeznek.* A 80 személyre épített internátusban ma már — az épület megfelelő kibővítése segítségével — 96 növendéket tudnak elhelyezni, de még egy ugyanilyen internátust meg tudna tölteni az angol ágazat rövid egy-két év alatt. A jelentkezők nagy száma megengedi az egész magyar gimnáziumi oktatás terén annyira sürgetett *kiválogatás szigorú szempontú biztosítását.* Ujabbban nemcsak személyes jelentkezésre kötelezi az intézet a folyamodókat, hanem az első osztályba kerülőkkel külön *felvételi vizsgát tart,* s a felvételre egyébként is alkalmasak közül *csak a legjobbak kerülhetnek be az intézetbe.*

Az internátus havi 125 pengős tartásdíja meglehetősen nagy összeg. De ha meggondoljuk, hogy mi mindent ad ezért az internátus, nem csodálkozhatunk, hogy olyan nagy iránta az érdeklődés. Általában elmondhatjuk, hogy az angol internátus esetében a társadalom időszerű igénye és az intézmény szerencsésen összetalálkozott.

Az internátus valamennyi növendéke a gimnázium angol ágazatának a tagja. (Az angol ágazatnak azonban rajtuk kívül is vannak tagjai.) Az igazgató mellett 4–6 felügyelő tanára van az intézetnek, rajtuk kívül ott van még a két angol születésű tanár, valamint 3–4 segédlelkész-nevelő. Csakis ilyen nagy nevelői létszám mellett tudja megvalósítani az intézet az egyéni nevelést, amit már az elinduláskor zászlajára tűzött, és az evangéliumi szellemű nevelést, ami szintén egyik alapszíne az intézetnek. Sportlehetőségek biztosítására is nagy gondja van az internátus vezetőségének. Si, korcsolya, vívás, tenisz, evezés, úszás: ezek az intézet legkedveltebb sportágai, s mindezek gyakorlására bőséges alkalmuk van a növendékeknek, szakavatott sporttanár vezetése mellett.

Az internátus *angol nyelvű könyvtára* olyan nagy és anyaga olyan használható, hogy szinte vetekedik a budapesti egyetem bölcsészeti karának szemináriumi könyvtárával. Az internátusban külön *angol nyelvű önképzőkör* működik, sok az *angol nyelvű folyóirat és napilap.* Az ágazat növendékei ötödik éve szerkesztenek és írnak egy „*College News*” c. ifjúsági folyóiratot, természetesen angol nyelven. A francia és német nyelvoktatás, valamint a zongora- és hegedűtanulás lehetőségeiről az internátus vezetősége gondoskodik — a szülők költségén.

Kívülállók könnyen aggodalmaskodhatnak a miatt, hogy a pataki gimnáziumban az angol ágazat létesítésével és az internátus felállításával megbomlott a régi egységes, puritán pataki szellem. Annyi bizonyos, hogy az új elemek nagyszámú beszüremlése *eleinte* okozott bizonyos átmeneti jellegű zavart, de az évszázados hagyományokra építő pataki szellem egyre biztosabb következetességgel tüntet el minden ellentétet, s hovatovább helyreáll az igazi, egységes, hagyományos pataki szellem: új, egészséges színekkel gazdagodottan. Hiszen *Patakon mindig a legnagyobb békességben s egymásra utaltságuk tudatában éltek az úrfi-, közrendű- és inasdiákok.*

Az angol ágazat és internátus tulajdonképpen csak fokozottabb mértékben azzá tette Patakot, aminek hivatásánál fogva mindig lennie kell: *a magyar és európai színeket összeolvasztó kohóvá, színkeverő palettává, sokféleségek egységbe foglalójává.*

Nevelői célkitűzései terén nem az idegen szellemű, magyarok számára szinte megemészthetetlen angol külsőségeket akarja majmolni az intézet. Sokkal inkább a magyar és pataki hagyományokra támaszkodó, az angolokra és magyarokra egyaránt jellemző „úriember“, „gentleman“-szellem ápolására, eredményes meggyökereztetésére törekszik. Az adott szó szentsége, a megbízhatóság, a felelősségérzet, az embert emberként kezelő természetes humanitás, a feddhetetlenség, önbizalom és szerénység, kritikai és önkritikai szellem, multszeretet és a jövő biztosítását célzó haladás: ime ezek azok a jegyek, amelyek a gentleman-fogalom igaz értelmének a kutatása közben legelőször szemünkbe ötlének. Ezekért dolgozik a pataki angolnevelés is.

Ime, ezekben jellemezhetjük röviden az angol ágazat és internátus létesítésével előállott új pataki helyzetet. Magyarország küszöbország, mondta egyszer találóan *Karácsony Sándor*. Ezért is fokozott figyelemmel kell folytonosan szemmel tartania a nyugati kultúra eredményeit. Ennek a szemmel tartó mnnkának egy részét rakta a pataki iskola vállaira a magyar kultuszkormány, s Patak odaadással, szívesen, komoly hivatásának tudatában vállalta ezt a szerepet. Hogy feladatát eddig is megnyugtatóan végezte el, s példája követésre méltó, mutatja az a tény is, hogy nemrégén létesítettek a pataki mintára Gödöllőn egy francia, Pannonhalmán pedig egy olasz ágazatot, illetőleg internátust. Az egységesített középiskolák között mindig helye és komoly munkaköre lesz hazánkban egy-két ilyen különös célkitűzéssel dolgozó intézetnek.

Harsányi István.

Velünk született hajlandóság és környezet.

Az emberek lelki fejlődésével a filozófusokon kívül főképpen az írók, költők és pedagógusok foglalkoznak. Természetes más szempontból értékelik a jelenségeket a pedagógusok, mint az írók, de szemlélődésük szempontjából egyformán fontos mind a két mód. Úgy az írónak, mint a pedagógusnak ismerni kell azokat az alakító erőket, amik az ember lelkét egy bizonyos állapotba elvezethetik. Ismerni kell az utat, amit a különböző életlátású embereknek meg kellett tenniük. Az